

Бальмонт Костянтин Дмитрович

Біографія

Костянтин Дмитрович Бальмонт (1867-1942) — російський поет, прозаїк, критик, перекладач.

Костянтин Бальмонт народився 3 (15) червня 1867 року в селі Гумниці Шуйського повіту Володимирській губернії в родині земського діяча. Як і сотні хлопчиків його покоління, Бальмонт захопився революційно-бунтівними настроями. У 1884 його навіть виключили з гімназії через участь у "революційному гуртку". Бальмонт закінчив гімназійний курс в 1886 у Володимирі і вступив на юридичний факультет Московського університету. Через рік з університету його виключили за участь у студентських заворушеннях. Після нетривалої посылання в рідну Шую Бальмонта поновили в університеті. Але повного курсу Бальмонт так і не закінчив: в 1889 році, він кинув навчання заради занять літературою. У березні 1890 вперше пережив гострий нервовий розлад і намагається покінчити з собою.

У 1885 р. Бальмонт дебютував як поет у журналі "Живописний огляд", у 1887-1889 рр. активно перекладав німецьких і французьких авторів, а в 1890 р. в Ярославлі на свої кошти видав перший збірник віршів. Книга виявилася відверто слабкою і, вражений нехтуванням читачів, Бальмонт знищив майже весь її тираж.

У 1892 р. Бальмонт здійснив подорож до Скандинавії, там познайомився з літературою "кінця століття" і захоплено перейнявся її "атмосферою". Він взявся за переклади творів "модних" авторів: Р. Ібсена, Р. Брандеса та ін. Переклав також праці з історії скандинавської (1894) та італійської (1895-1897) літератур. У 1895 р. видав два томи перекладів з Едгара По. Так розпочалася діяльність Бальмонта як найбільшого російського поета-перекладача рубежу століть. Володіючи унікальними здібностями поліглота, за півстоліття своєї літературної діяльності він залишив переклади з 30 мов, у тому числі балтійських, слов'янських, індіанських, санскриту (поема давньоіндійського автора Асвагоши "Життя Будди", видана в 1913; "Упанішади", ведійські гімни, драми Калідаси), грузинського (поема ш. руставелі "Витязь в тигровій шкурі"). Найбільше Бальмонт працював з іспанської та англійської поезією. Ще в 1893 переклав і видав повне зібрання творів англійського поета-романтика П.-Б. Шеллі. Однак переклади його дуже суб'єктивні і вільні. К. Чуковський навіть назвав Бальмонта — перекладача Шеллі "Шельмонтом".

У 1894 з'явився віршований збірник "Під північним небом", з яким Бальмонт по-справжньому увійшов в російську поезію. В цій книзі, як і в близьких до неї за часом збірниках "В безкінечності" (1895) і "Тиша" (1898), Бальмонт, сформований поет і виразник життєчуттєвості переломної епохи, ще віддає дати "надсоновским", восьмидесятичним тонам: його герой тужить "в царстві мертвого безсило молчанья", він втомився "марно весни чекати", боїться трясовини буденного, що "заманить, стисне, засмокче". Але всі ці знайомі переживання дані тут з новою силою

нагнітання напруги. В результаті виникає нова якість: синдром занепаду, декадансу (від фр. *decadence* — занепад), одним з перших і найбільш яскравих виразників якого в Росії і став Бальмонт.

Поряд з А.Фетом, Бальмонт — найбільш яскравий імпресіоніст російської поезії. Навіть назви його віршів і циклів несуть в собі навмисну акварельну розмитість фарб: "Місячне світло", "Ми йшли в золотистому тумані", "В серпанку ніжно-золотий", "Повітряно-білі". Світ віршів Бальмонта, як на полотнах художників цього стилю, розмитий, распредмечен. Тут панують не люди, не речі і навіть не почуття, а безплотні якості, утворені від прикметників іменники з абстрактним суфіксом "остюк": скороминушість, безкрайність і т.д.

Експерименти Бальмонта були оцінені і сприйняті великий російською поезією. В той же час вже до кінця 1900-х вони породили немислиму кількість епігонів, прозваних "бальмонтистами" і доводять до межі вульгарності пишну декоративність свого вчителя.

Зеніта творчість Бальмонта досягає в збірниках початку 1900-х "Гарячі будівлі" (1900), "Будемо як сонце" (1903), "Тільки любов" (1903), "Літургія краси" (1905). У центрі поезії Бальмонта цих років — образи стихій: світла, вогню, сонця. Поет шокує публіку своєю демонічною позою, "палаючими будинками". Автор співає "гімни" пороку, братається через століття з римським імператором-лиходієм Нероном. Більшість соратників по перу (И.Анненский, В.Брюсов, М. Горький та ін) вважали маскарадними "надлюдські" претензії цих збірок, чужих "жіночній природі" "поета ніжності і лагідності".

В 1907-1913 Бальмонт жив у Франції, вважаючи себе політичним емігрантом. Багато подорожував по всьому світу: здійснив кругосвітнє плавання, відвідав Америку, Єгипту, Австралії, острови Океанії, Японію. У ці роки критика все більше пише про його "заході": фактор новизни бальмонтовського стилю перестав діяти, до нього звикли. Техніка поета залишалася незмінною і, на думку багатьох, переродждалась в штамп. Однак Бальмонт цих років відкриває для себе нові тематичні обрії, звертається до міфу і фольклору. Вперше слов'янська старина зазвучала ще в збірці "Злі чари" (1906). Наступні книги "Жар-птиця", "Сопілка слов'янина" (1907) і "Зелений вертоград", "Слова поцілункові" (1909) містять обробку фольклорних сюжетів і текстів, перекладення "билинної" на Русі "сучасний лад. Причому основну увагу автор приділяє всякого роду чародейским заклинанням і хлыстовским старанням, в яких, з його точки зору, відображається "народний розум". Ці спроби були одноставно оцінені критикою як явно невдалі і фальшиві стилізації, що нагадують іграшковий "неорусский стиль" у живописі та архітектурі епохи.

Лютневу революцію 1917 Бальмонт зустрів з піднесенням, але Жовтнева революція примусила його жахнутися "хаосу" і "урагану божевілья" "неясних часів" і переглянути свою колишню "революційність". У публіцистичній книзі 1918 "Революціонер я чи ні?" він представив більшовиків носіями руйнівного початку, що пригнічують "особистість". Отримавши дозвіл тимчасово виїхати за кордон у відрядження, разом з дружиною і

дочкою в червні 1920 р. назавжди залишив Росію і через Ревель дістався до Парижа.

У Франції він гостро відчував біль отьєдиненности від іншої російської еміграції, і це почуття погіршила ще й самоизгнанничеством: він оселився в маленькому містечку Капбретон на узбережжі провінції Бретань. Єдиною втіхою Бальмонта-емігранта протягом двох десятиліть залишалася можливість згадувати, мріяти і "співати" про Росії. Назва однієї з присвячених Батьківщині книг "Мое — їй" (1924) — останній творчий девіз поета.

До середини 1930-х творча енергія Бальмонта не слабшала. З 50 томів його творів 22 вийшли в еміграції (остання збірка "Светослужение" — 1937). Але ні нового читача, ні позбавлення від потреби це не принесло. Серед нових мотивів у поезії Бальмонта цих років — релігійна просвітленість переживань. З середини 1930-х все виразніше проявляються ознаки душевної хвороби, омрачившей останні роки життя поета.

Помер Бальмонт 24 грудня 1942 в Noizay-ле-Гран у Франції, слухаючи читання своїх віршів, в богадільні поблизу Парижа, влаштованої Матір'ю Марією (О. Ю. Кузьміної-Караваєвій).